

ITÁLIA-SZERTE IGEN SOK SZENT ERZSÉBET-ÁBRÁZOLÁSSAL TALÁLKOZIK A MAGYAR TURISTA

Az olaszországi Udine magyar vonatkozásai

FOTÓK: CSERMÁK JUDIT

Udine története a régmúlt időkbe nyúlik vissza. A hegyekkel részben körülölelt város jelentős szerepet játszott a déli területeket Észak-Kellet-Európával összekötő út mentén. A Velence közelében fekvő település régi városrészének arculatán mély nyomot hagyott a velencei stílus. Udinében és környékén is számos magyar emlék található.

→CSERMÁK JUDIT

Udine kialakulásához egy hunokhoz kapcsolódó legenda is fűződik. Attila hun vezér hadjáratai során eljutott olasz földre is. Aquileia városát akarta meghódítani, ám az ostrom ideje elhúzódott, így télire is be kellett rendezkednie seregével. A környék sík vidéke hadászati szempontból nem felelt meg, s ezért, ahogyan Lengyel Dénes írja a Régi magyar mondák című könyvében, „Attila hegyet teremtett: a katonák sisakjában és pajzsán földet hordatott, úgyhogy három nap alatt – mintha varázsszóra történt volna – állott a hegy. Arra a hegyre építtette Attila azt a várost, amelyet ma is Udinének hívnak.”

Egy 20. századi – bár kissé közvetett – magyar emlék is kapcsolódik Udinéhez. Rippl-Rónai József

festőművésznek müncheni éve alatt kedvesétől gyermeke született. Ő azonban szabad életre vágyva Párizsban folytatta életét. Nyáry Krisztián írja a Festői szerelmek című könyvében: „a festő több mint húsz évvel később adott megbízást felnőtt lánya felkutatására... Egy darabig leveleztek egymással, aztán Amelie az olaszországi Udinébe költözött, ahol férjhez ment, s kapcsolata megszakadt apjával.”

Udine főterét – a Piazza Libertatét – számos úti beszámoló dicséri. Számomra azonban kissé zsúfolt-

nak tűnik: a velencei hatást mutató szép épületei mellett óratorony, oszlopon magasodó Velencét szimbolizáló oroszlán, egy 16. századi szökőkút, két nagyméretű szobor tölti be a nem nagy térséget. Az arányos Lionello-palota oldalán egy szép, 15. századi Mária-szobor, az alak egyik kezében a Kisdedet, a másikban Udine várát tartja.

A térről egy oroszlánnal díszített nagy kőkapun keresztül sétáltunk fel a Castellóba. A vár valaha az Aquileiai Patriarchátus székhelye volt. Az 1511-es földrengés erősen megrongálta. Felújítása után is jelentős szerepet játszott, Friuli tartomány velencei kormányzóság központja volt. Egykori hatalmáról mesél a szép parlamenti terme. A Castellót 1906-ban, Friuli Itáliával való egyesülésének negyvenedik évfordulóján nyitották meg múzeumként. Több kiállításnak ad otthont. A galéria a 14. századtól a 19. század elejéig mutat be – többnyire helyi és velencei művészek által készített – alkotásokat: többek között Caravaggio, Tiepolo, Tolmezzo műveit. Régészeti és fotógyűjtemény, továbbá a Risorgimento, az olasz egységesítési harcoknak emléket állító kiállítás is látogatható.

Itália sok városában található az utóbbi tartalmú tárlat, s mindig nagy odafigyeléssel bogarászunk végig, hátha találunk magyar vonatkozásokat. Hiszen köztudott, hogy a 19. századi harcokban sok magyar küzdött vállalva az olasz egységesítésért.

Udinében nem kellett csalódnunk. Ha aprócska is volt, de találtunk nyomot. Egy festmény reprodukciója Garibaldi szicíliai partraszállását ábrázolta, az alsó részén felsorolva a vezérrel tartók neveit. Itt bukkantunk a Frigyesy névre. Frigyesy Gusztáv az 1848–49-es szabadságharcban szinte még gyermekként harcolt, az osztrák hadseregből 1859-ben dezertált és a Garibaldi vezette alpesi vadászok közé állt. A hadjáratokban tanúsított hősiességéért az olasz hadsereg őrnagya lett.

Gertrudis királyné testvére

A dóm mellett, az utcán nagyméretű, művészfejet ábrázoló tabló készített megállásra bennünket. Angol nyelvű szövege magyarul így hangzik: „Tiepolo vagyok, egy híres festő, 1696-ban Velencében születtem. Udine a második otthonom volt. Sokáig éltem e falak között és rengeteget festettem ebben a városban... Miért ne fedeznénk fel együtt a történetét és csodáit?”

A dómban s a közeli Oratorióban is Tiepolo-festmények találhatók, utóbbiban a fia alkotásai is. A főtemplom egyik baloldali mellékoltáránál Bertrando aquileiai pátriárka szarkofágjában vele eltemetve Árpád-házi Szent Erzsébet mellkeresztje lapul. Sajnos nem látható módon.

A dóm kicsiny múzeumának freskómaradványai lenyűgözően szépek. Nagy ünnepségre készülhettek, mivel a dóm előtti teret

A Liberta tér szép példa a hagyományos építészeti stílusra

egyenruhába öltözött férfiak, nők töltötték meg – jellegzetes viseletük miatt mi csak „stüzi vadászoknak” tituláltuk őket –, s a templomban is izgatott tárgyalások folytak. Az Oratorio érdekessége, hogy 1680-ban eredendően színháznak épült, s csak hetvennégy évvel később használták egyházi célokra. Tiepolót 1725-ben hívták meg a Patriarchátus palotájának dekorálására. Az épület ma az Egyházi Múzeum és Tiepolo Galéria nevet viseli. A méltóságteljes palotában rendezett, gazdag vallási gyűjteményben vadásztunk. Az Itáliai magyar emlékek című könyvem szerint a trónteremben Tiepolo által az aquileiai pátriárkákról festett freskók borítják a falakat. Meg is találtuk, akit kerestünk: Berthold pátriárkát. Berthold von Andechs-Meranien kalocsai érsek, s a Bánk bán-féle lázadás során megölt Gertrudis királyné testvére volt. II. András királyunk több címmel is felruházta: horvát, dalmát, szlavón bán és erdélyi vajda volt. 1238-ban ő rendelte el az udinei főtemplom építését.

Olasz szieszta

A San Giacomo-templom tere tiszteletet parancsoló méretű, vásá-

rok, lovagi tornák helyszíne volt. A templom különlegessége, hogy homlokzatán egy térre néző erkélyt alakítottak kis oltárral, hogy a szabadban összegyűlt nép is részese lehessen a szertartásoknak. Itt éreztem igazán, hogy igaza van Podmaniczky Frigyesnek, aki jelentős szerepet játszott Budapest városképének kialakításában. 1849-ben katonaként vonult keresztül a városon, és az Egy régi

→A mai Udine egyik fő utcája a „viale Ungheria ottobre-novembre 1956” nevet viseli tisztelegvén a magyar forradalom előtt. A régi, bádog névtáblát házfalon elhelyezett kőtábla váltotta fel vésett betűkkel.

gavallér emlékei című könyvében így ír: „...Udinebe értünk. Valódi lombard város, sok szép, régi palotákkal a nap heve ellen óvó árkadokkal, jó kávéházakkal, rendkívül olcsó életmóddal, s feltűnő jó ágyakkal.” A múltban papírra vetett sorokat igazolhatom, a megállapítások manapság is megállják

Az udinei dóm, ahol Árpád-házi Szent Erzsébet mellkeresztje lapul

a helyüket, egyetlen kivétellel: a rendkívül olcsó életmódot nem érzékeltem otlétünkör. A templomba még besurrantunk, bár dél lévén, már a kulcsait zárta zárásra a cerberus. Az olaszoknál minden időjárás mellett szent a szieszta ideje. 12-kor sorban húzták le az üzletek rolóit, majd két-három óra múlva nyitottak újra.

A mai Udine egyik fő utcája a „viale Ungheria ottobre-novembre 1956” nevet viseli tisztelegvén a magyar forradalom előtt. A régi, bádog névtáblát házfalon elhelyezett kőtábla váltotta fel vésett betűkkel. Eleganciájához kétség sem férhet, felfedezni viszont jóval nehezebb, mint elődjét. A turistainformáció irodájában még nyelvi problémája sem akadhat nyelveket nem beszélő hazánkfiának, mivel egy, a városba férjhez ment magyar hölgy is dolgozik ott.

Elesett magyar katonák

Udinetől nem messze fekszik Commons városkája. Szent Adalbertnek szentelt főtemplomát a 18. században jelentősen átépítették. Három homlokzati fülkéjének egyikében „Öves” Szűz Mária és Néri Szent Fülöp mellett a Szent Istvánunkat megkoronázó Szent Adalbert szobra tekintett le ránk. Még egy érdekessége van e kis városnak, illetve a hozzá tartozó Brazzanónak: a temetőjében osztrák–magyar katonák leltek örök nyugalomra. 250 új kőkereszt állít emléket az első világháborúban elhunytaknak, s egy kőoszlopnál közös sírban is őrznek több száz elesettet. E tájon sok helyütt bukkantunk ilyen temetőkre. A nevetek böngészgetve leszűrhető, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia minden területéről besorozták a férfiakat harcolni. Körben, a kerítés kőfalán elhelyezték a régi sírköveket, ezek kopott, mohás látványa visszarepítette az embert a régmúlt időkbe. A fémtáblácskákba karcolt feliratok csak néhány helyen őrizték meg olvashatóan a neveket, így bukkantam egy „László”-ra 1918-ból.